

УДК 796:316.354

ДОЛБИШЕВА Н. Г.

Дніпропетровський інститут фізичної культури і спорту

Неолімпійський спорт як соціальний інститут на рівні державності

Анотація. Мета: визначити та розкрити особливості соціального інституту неолімпійського спорту. **Матеріал і методи:** для визначення поставленої мети використовувався аксіоматичний метод та метод системного аналізу на теоретичному рівні. **Результати:** представлено структуру та діяльність соціального інституту неолімпійського спорту на рівні державності, до якої входять: соціальні норми, правила та закони; спеціалізовані установи та заклади; громадські організації; система підготовки фахівців; соціальний контроль. Надані особливості функцій соціального інституту неолімпійського спорту, таких як: реляційної, регулятивної, ідеологічної та політичної, інтегративної, транспіруючої, комунікативної. **Висновки:** неолімпійський спорт в Україні сформувався як соціальний інститут, який має свою автономію, підпорядковується соціальним законам та виконує певні функції.

Ключові слова: неолімпійський спорт, соціальний інститут, структура, діяльність, функції.

Вступ. Наприкінці XIX ст. та початку XX ст. спорт поступово займає одне з ведучих місць у соціальній системі та стає його феноменом. Він виступає як показник рівня розвитку суспільства та його культури. Крім цього, використовують його при можливості у політиці, економіці та інших сферах життя. Спорт, з одного боку, визначає як сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов з метою цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини. З іншого – полягає у способі та стилі життя людини відносно її життєдіяльності, яка забезпечується характерними специфічними рисами самовираження відповідно до норм та цінностей конкретного суспільства.

Л. І. Лубишева, Н. Ю. Мазов, Л. П. Матвеев та інші зазначають, що спорт є соціокультурним явищем, яке максимально входить до системи соціальних відносин та обумовлюється соціально-економічним розвитком і пов'язаних з ними факторами [4–6]. Водночас, ураховуючи те, що неолімпійський спорт є часткою спорту, він виступає «продуктом», «товаром» та «попитом» даного явища, яке обумовлюється моральним, етичним, творчим запитом людини, спрямоване на формування світогляду та певної громадської позиції, сприяє вихованню морально-вольових, фізичних, інтелектуальних здібностей особистості з метою гармонійного розвитку.

Аналіз публікацій показав, що неолімпійський спорт має свої особливості, які підкреслюють його як соціокультурне явище, до них можна віднести: спортизацію [3], аспекти [1], специфічність завдань [2], наукову проблематику розвитку [7; 9] тощо.

В. О. Соловьева, О. В. Борисова (2013) вказують на те, що неолімпійський спорт набув свого соціального розвитку зайнявши певне місце у соціальному суспільстві, що сприяло формуванню соціального інституту, який обумовлюється своєю специфічною діяльністю та до якого входять певні соціальні групи [9]. Однак необхідно зазначити, що на сьогодні не розкриті та не вивчена його структура та функції.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується згідно

[dx.doi.org/10.15391/snsv.2015-2.013](https://doi.org/10.15391/snsv.2015-2.013)

© ДОЛБИШЕВА Н. Г. 2015

з темою 2.6 «Теоретико-методичні основи удосконалення тренувального процесу та змагальної діяльності в структурі багаторічної підготовки спортсменів» Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. та напряду дослідження Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту за темою «Історичні, організаційно-правові аспекти та теоретико-методичні засади неолімпійського спорту в Україні та на світовому просторі».

Мета дослідження: визначити та розкрити структуру та функції соціального інституту неолімпійського спорту.

Матеріал і методи дослідження: для визначення поставленої мети використовувався аксіоматичний метод та метод системного аналізу на теоретичному рівні.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз науково-дослідної літератури показав, що соціальний інститут – це історично утворююча, сформована, цілеспрямована та відносно стійка форма організації системи зв'язків та соціальних норм, яка об'єднує значущі суспільні цінності, задовольняє соціальні, економічні, політичні, культурні та інші потреби суспільства. Соціальні інститути своїми можливостями впливають на поведінку (інстинкти) людей на підставі встановлених правил.

Уперше термін «соціальний інститут» був уведений у науковому обороті англійським вченим Гербертом Спенсером у другій половині XIX століття, який, аналізуючи структуру суспільства, у більшості на етнографічному матеріалі еволюції, виділив шість типів соціальних інститутів: сімейний, освітній, політичний, професійний, церковний та промисловий [8]. Однак у ході життєдіяльності людини у суспільстві, яка насамперед підпорядковується державному устрою, виникають певні види соціальної діяльності (активності), при цьому, відповідно до неї, правові та соціальні норми, що її регулюють та концентрують. До такої діяльності можна віднести і неолімпійський спорт.

Традиційно соціальні інститути характеризуються насамперед аскриптивністю та партикуляризмом, при цьому ґрунтуються на жорстко прописаних правилах поведінки та порідних взаємозв'язках, а процес їх розвитку стає більш централізованим за своїми функціями та менш ригоризованим у правилах та рамках поведінки [8; 10; 11].

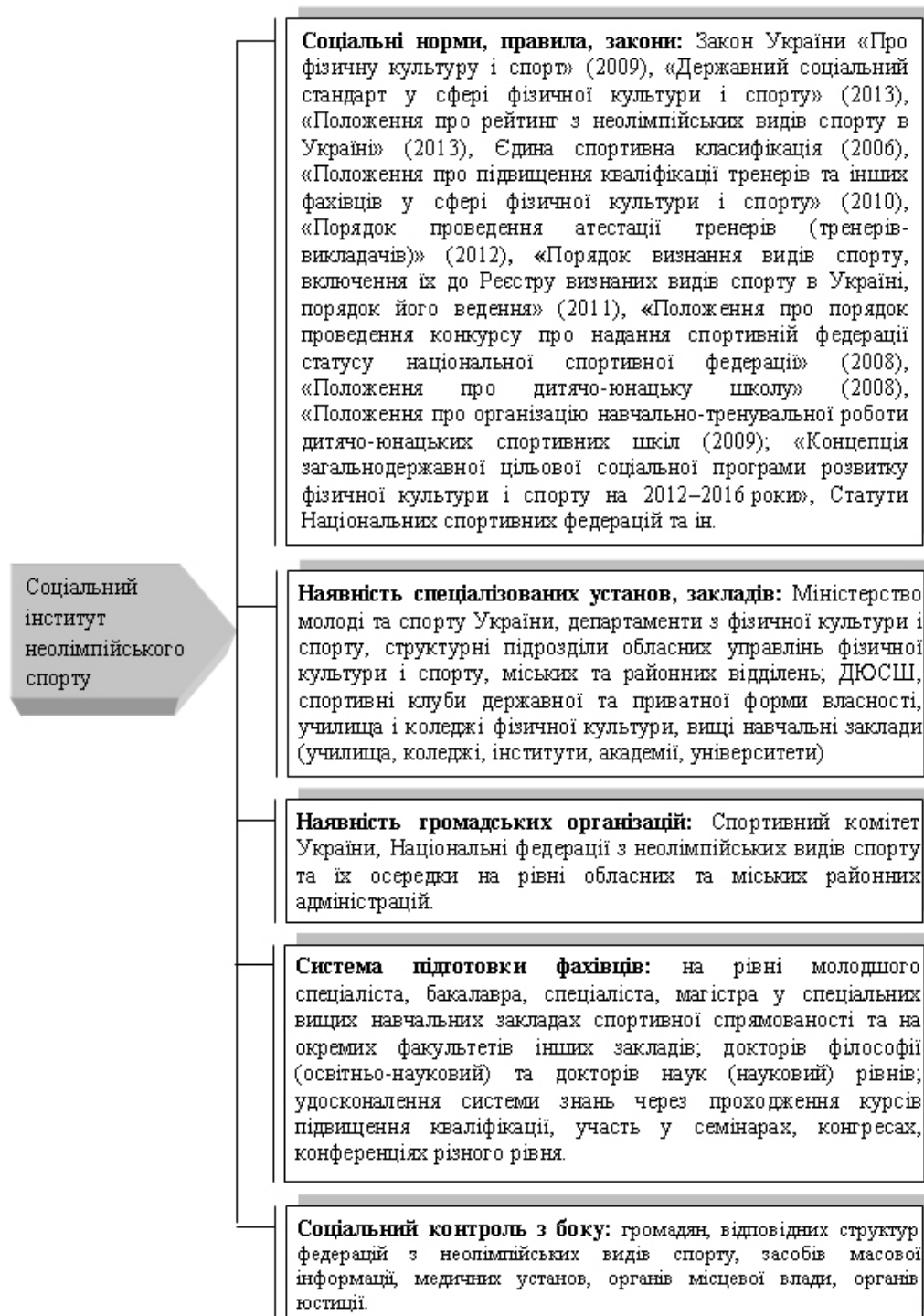

Рис. Структура соціального інституту неолімпійського спорту на рівні державності

Соціальна система неолімпійського спорту сприяла формуванню соціального інституту, який є стійким та має організовану форму діяльності груп людей, яка забезпечує функціонування суспільних відносин у неолімпійському спорті та впливає на його розвиток на рівні суспільства та особистості.

Соціальний інститут неолімпійського спорту створює сприятливі умови для його розвитку, надає можливість задовольняти потреби та інтереси всіх членів суспільства й регулює діяльність у рамках соціальних відносин, забезпечуючи цим стійкість громадських норм життя та інтеграцію прагнень до вдосконалення.

Діяльність соціального інституту неолімпійського спорту визначається: набором специфічних норм, які регулюють відповідні типи поведінки, інтеграцією його соціально-політичних, ідеологічних, ціннісних структур суспільства, що дозволили узаконити формально-правову основу його діяльності; наявністю державних установ та громадських організацій, які виконують нормативну базу та державні замовлення; формуванням системи підготовки фахівців, які забезпечують соціальну сферу діяльності інституту; здійсненням соціального контролю як критерію оцінки роботи (рис.). Однак діяльність інституту залежить від впливу ендогенних факторів, які пов'язані з соціаль-

ними змінами суспільства, культурних та особистих систем у відповідності з накопиченням нового знання та екзогенних факторів, які пов'язані зі змінами у середині структури інституту з метою ефективності роботи, вирішення поставлених цілей та завдань певної соціальної групи.

Необхідно зазначити, що соціальний інститут неолімпійського спорту це не тільки сукупність норм, закладів, матеріальних цінностей та системи контролю, але й цілісна система стандартів поведінки конкретних осіб у типових ситуаціях, які нормативно урегульовані у певну легітимізовану та санкціоновану систему.

Основними функціями даного інституту виступають: *реляційна*, яка виконує ролеву діяльність у структурній системі суспільних відносин у неолімпійському спорті; *регулятивна*, пов'язана з репродукцією суспільних відношень, яка, з одного боку, забезпечує діяльність структур у рамках правової системи відповідно до стандартизованої поведінки та взаємовідносин між їх членами, з іншого – визначає допустимі рамки незалежності членів та їх дій, по відношенню до норм суспільства та механізмів соціального контролю, визначених на рівні держави; *ідеологічна та політична*, які обумовлені ідеологією розвитку неолімпійського спорту та політичними напрямками та діями відповідно до прийняття законодавчої та програмно-нормативної бази щодо його існування, функціонування та діяльності; *інтегративна*, яка пов'язана з соціальними ролями структурних одиниць інституту, їх взаємозв'язків та взаємовідповідальності щодо

забезпечення інтересів соціального суспільства відносно неолімпійського спорту на основі консолідації, мобілізації, конфронтації та координації дій; *транслююча*, яка дозволяє формувати надійний потенціал фахівців у різні структурні підрозділи інституту (керівника, спортивного менеджера та маркетинголога, Президентів та Віце-президентів громадських організацій, тренерів з виду спорту, організаторів зі спортивно-масової роботи та ін.); *комунікативна*, яка обумовлена специфічною діяльністю відносно до розповсюдження об'єктивної інформації не тільки з метою контролю за дотриманням норм, але й для взаємодії усіх структурних підрозділів.

Висновки. Неолімпійський спорт виступає соціокультурним явищем, оскільки має своє політичне та економічне значення, впливає на формування культурних, освітніх та виховних цінностей. Інтенсивний розвиток неолімпійського спорту в Україні сприяв формуванню його соціального інституту, який має свою автономію та включає у себе соціальні норми, правила, закони, наявність спеціалізованих установ та закладів, систему підготовки фахівців та соціальний контроль, виконуючи при цьому реляційну, регулятивну, ідеологічну та політичну, інтегративну, транспируючу, комунікативну функції.

Перспективами подальшого пошуку наукового дослідження є вивчення та надання особливостей інтеграції неолімпійського спорту в різні сфери діяльності людини та її впливу на розвиток міжнародного спортивного руху в цілому.

Список використаної літератури:

1. Долбишева Н. Г. *Аспекты неолимпийского спорта* / Н. Г. Долбишева // «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvțvromont on domeniul culturii fizice», conf. șt. Intern. (2013; Chișinău). Conferința științifică internațională «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvțvromont on domeniul culturii fizice» / col. red.: Povestca Lazari [et al.]. – Chișinău: Editura USEFS, 2013. – 316–320 p.
2. Долбишева Н. Г. *Социально значимые задачи неолимпийского спорта* / Н. Г. Долбишева // *Олимпийский спорт и спорт для всех : материалы XVIII Международного конгрессу (1–4 октября 2014 г., г. Алматы) – Казахская академия спорта и туризма*. – 2014. – Т. 1. – С. 246–248.
3. Долбишева Н. Г. *Спортизация неолимпийских видов спорта как социокультурного явления* / Н. Г. Долбишева // *Слобожанський науково-спортивний вісник*. – Харків : ХДАФК, 2014. – № 1.
4. Лубышева Л. И. *Социология физической культуры и спорта: [учебное пособие]* / Л. И. Лубышева. – 3-е изд. – М. : Академия, 2010. – 269 с.
5. Мазов Н. Ю. *Спорт как социокультурное явление : дис... на соискание д-ра филос. наук : спец. 09.00.01 «Социальная философия»* / Н. Ю. Мазов. – Уфа, 2009. – 301 с.
6. Матвеев Л. П. *Общая теория спорта и ее прикладные аспекты : [учебное пособие для вузов физической культуры]* / Л. П. Матвеев. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Советский спорт, 2010. – 340 с. (Серия «Атланты спортивной науки»).
7. Матвеев С. *Актуальные проблемы развития неолимпийского спорта* / С. Матвеев, О. Борисова, И. Когут, Е. Гончаренко, В. Маринич // «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvțvromont on domeniul culturii fizice», conf. șt. Intern. (2013; Chișinău). Conferința științifică internațională «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvțvromont on domeniul culturii fizice» / col. red.: Povestca Lazari [et al.]. – Chișinău: Editura USEFS, 2013. – 393–396 p.
8. *Словари и энциклопедии на Академикe : [электронный ресурс]* // Режим доступа : <http://dic.academic.ru/>
9. Соловьева В. О. *Проблемы развития неолимпийского спорта* / В. О. Соловьева, О. В. Борисова // «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvțvromont on domeniul culturii fizice», conf. șt. Intern. (2013; Chișinău). Conferința științifică internațională «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvțvromont on domeniul culturii fizice» / col. red.: Povestca Lazari [et al.]. – Chișinău: Editura USEFS, 2013. – 468–471 p.
10. Harper, Douglas. "sport (n.)". *Online etymology dictionary* // Access mode : <http://www.etymonline.com/>
11. Roget's II : The New Thesaurus, Third Edition. Houghton Mifflin Harcourt. 1995.

Стаття надійшла до редакції: 19.02.2015 р.

Опубліковано: 30.04.2015 р.

Аннотация. Долбишева Н. Г. *Неолимпийский спорт как социальный институт на уровне государственности.*

Цель: определить и раскрыть особенности социального института неолимпийского спорта. **Материал и методы:** для определения поставленной цели использовался аксиоматический метод и метод системного анализа на теоретическом уровне. **Результаты:** представлена структура и деятельность социального института неолимпийского спорта на уровне государственности, в которую входят: социальные нормы, правила и законы; специализированные учреждения и заведения; общественные организации; система подготовки специалистов; социальный контроль. Представлены особенности функций социального института неолимпийского спорт, таких как: реляционная, регулятивная, идеологическая и политическая, интегративная, транспирующая, коммуникативная. **Вывод:** неолимпийский спорт в Украине сформировался как социальный институт, который имеет свою автономію, подчиняется социальным законам и выполняет определенные функции.

Ключевые слова: неолимпийский спорт, социальный институт, структура, деятельность, функции.

Abstract. Dolbysheva N. **Non-Olympic sport as a social institution at the level of statehood.** **Purpose:** to identify and disclose the particular social institution of non-Olympic sports. **Material and Methods:** to determine the goal axiomatic method used and the method of system analysis at the theoretical level. **Results:** the structure and activities of non-Olympic sport social institution at the level of state, which includes: social norms, rules and laws; specialized agencies and institutions; community organizations; system of training; social control are presented. The features of the functions of a social institution of non-Olympic sport, such as: relational, regulatory, political and ideological, integrative, transparent, communicative ones. **Conclusion:** non-Olympic sport in Ukraine has emerged as a social institution that has its autonomy, is subordinated to social laws and performs certain functions.

Keywords: non-Olympic sport, social institution, structure, activity, functions.

References:

1. Dolbysheva N. G. «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvǎvmont on domeniul culturii fizice», conf. șt. Intern. (2013; Chișinbu). Conferința științifică internațională «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvǎvmont on domeniul culturii fizice» / col. red.: Povestca Lazari [et al.], Chișinbu: Editura USEFS, 2013, 316–320 p. (rus)
2. Dolbysheva N. G. Olimpiyskiy sport i sport dlya vseh : materialy XVIII Mezhdunarodnogo kongressu (1–4 oktyabrya 2014 g., g. Almaty) [Olympic Sport and Sport for all: Materials XVIII International Congress (1-4 October 2014, Almaty)], 2014, vol. 1, p. 246–248. (rus)
3. Dolbisheva N. G. Slobozans'kij nauk.-sport. visn. [Slobozhanskyi science and sport bulletin], Kharkiv, 2014, vol. 1. (ukr)
4. Lubyshcheva L. I. Sotsiologiya fizicheskoy kultury i sporta [Sociology of Physical Culture and Sports], Moscow, 2010, 269 p. (rus)
5. Mazov N. Yu. Sport kak sotsiokulturnoye yavleniye : dis... d-ra filos. nauk [Sport as a sociocultural phenomenon : diss. doct. of. science], Ufa, 2009, 301 p. (rus)
6. Matveyev L. P. Obshchaya teoriya sporta i yeye prikladnyye aspekty [the general theory of sport and its applications], Moscow, 2010, 340 p. (rus)
7. Matveyev S., Borisova O., Kogut I., Goncharenko Ye., Marinich V. «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvǎvmont on domeniul culturii fizice», conf. șt. Intern. (2013; Chișinbu). Conferința științifică internațională «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvǎvmont on domeniul culturii fizice» / col. red.: Povestca Lazari [et al.], Chișinbu: Editura USEFS, 2013, 393–396 p. (rus)
8. Slovare i entsiklopedii na Akademike [Dictionaries and encyclopedias on the Akademik], Access mode : <http://dic.academic.ru>. (rus)
9. Solovyeva V. O., Borisova O. V. «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvǎvmont on domeniul culturii fizice», conf. șt. Intern. (2013; Chișinbu). Conferința științifică internațională «Probleme actuale perfecționarea sistemului de onvǎvmont on domeniul culturii fizice» / col. red.: Povestca Lazari [et al.], Chișinbu: Editura USEFS, 2013, 468–471 p. (rus)
10. Harper, Douglas. "sport (n.)". Online etymology dictionary, Access mode : <http://www.etymonline.com/>
11. Roget's II : The New Thesaurus, Third Edition. Houghton Mifflin Harcourt. 1995.

Received: 19.02.2015.

Published: 30.04.2015.

Долбишева Ніна Григорівна: к. фіз. вих., доцент; Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту: вул. Набережна Перемоги, 10, м. Дніпропетровськ-94, 49094, Україна

Долбишева Ніна Григорьевна: к. физ. восп., доцент; Днепропетровский государственный институт физической культуры и спорта: ул. Набережная Победы 10, г. Днепропетровск-94, 49094, Украина

Nina Dolbysheva: PhD (Physical Education and Sport), Associate Professor; Dnepropetrovsk State Physical Culture and Sport Institute: Naberezhna Peremogy str. 10, Dnepropetrovsk-94, 49094 Ukraine.

orcid.org/0000-0002-7306-9194

E-mail: dolbysheva-nina@rambler.ru

Бібліографічний опис статті:

Долбишева Н. Г. Неолімпійський спорт як соціальний інститут на рівні державності / Н. Г. Долбишева // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 2(46). – С. 70–73. – dx.doi.org/10.15391/snsv.2015-2.013

